

Адыгэ къуае ифестиваль

ТЫЗЭКЪОТМЭ — ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ

1923-рэ илъэсым
гъэтхалэм
къыщегъэжыгъэу
къыдэкы

мажъ

№ 166 (23095)

2024-рэ илъэс

ШЭМБЭТ

ЮНЫГЪОМ и 7

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихытыу нэклубгъохэр

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

ГЫЩ Анжелэ: «Ащ нахь ІэшІу щыІэп»

Лъэпкъ шхыныгъо шхьалэу адыгэ къуаер тыди щызэлашэ. Ащ ыцлэ лъагэу зэрэлугъэм уимыгъагъушхон плъэкырэп. ИжыкІэ адыгэ лъэпкъым ибысымгуащэ пэпчъ къуае иихын пыл шапхъэхэр, ащ ишъэфхэр дэгъоу ышлэщтыгъ. Непэрэ мафэм ар зыгъэфедэрэ бзылфыгъэхэр тилэх.

Къуаджэу Хьакурынэхьаблэ щыцъ Гыщ Анжелэ илъэси 8-м ехъугъэу чэмхэр илэхэу къуае рехы. Адыгэ къое шъыпкъэм илэшлугъэ къоджэдэхэм ямызакъоу нэмыкІ чыплэхэми зэлъаригъэшлагъ. Адыгэ къуае ифестиваль илъэс пчъагъэ хъугъэ чанэу зыхэлажъэрэр, непи илэлэсэныгъэ къегъэлъагъо.

— Къое ихыкІэ сигуащэ сигъэшлэгъагъ, тyani рихыщтыгъ, ау сыклэрыхьащтыгъэп. Илъэс 18 сыныбжъэу унагъо сыкыхьагъ, джаш дэжым нахь сшлогъэшлэгъон хъугъэ. Сыкызащагъэр бэ темышлэу сигуащэ зыгорэм клон фае хъугъэ, щэр мыкІодыным пae, ащ дэжым гъаучылапъэхэр ащ фэдизэу иныгъэхэп, сыкІэрыуцуи къуаер исхыгъ. Ащ зи кyin пымылпъэу, шъэф хэмылпъэу къысшлосыгъ. Сигуащэ къызэкІожым сыгушІозэ сыпэгъокІыгъ, къуаеу исхыгъэр езгъэлъэгъугъ. Сыгу хымыгъэкІэу къызгури-

гъэлауагъ шэпхъэ гъэнэфагъэхэр мыщ зэрэпылпыр, макІэу зэрэхэзгъэкІыгъэр къысылуагъ. Мыщ дэжым нахь сыкІырыплпъэу сыублагъ, зэрэрихырэр сшлогъэшлэгъонэу гум исыубытагъ. Шлогъо-ныгъэ уилэмэ, зэмыгъэшлэн щылэп, — **къытфелуатэ Анжелэ.**

Бысымгуащэм къуае зэрэрихырэр нэрылпъэгъу тфэхъугъ, тигуапэу ащ тылпылпъагъ. Чэмыр пчэдыжым жъэу ышыгъ, щэр ызыгъ, литрэ 12 зэрыфэрэ щыуаным ригъэхъуагъ, хьакур хигъани, мэкІэ макІэу ар ыгъэплпъыгъ. Анжелэ къызэрилуагъэмкІэ, щэр къэбгъажъо хъуцтэп, къызыжъокІэ макІэ хэкІыщтыр ыкІи пытэ хъуцт. Пленкэ фэдэу къытыришІыханэу зежъэм пэшлорыгъэшлэу ыгъэхъазырыгъэ къоепсыр игъорыгъоу ыбгъукІэ мэкІэ макІэу къашыкыкІэ рикІэкІэу ыублагъ. Къуаер къызэрэуэгъоинэу, къоепсыр шхьафы къэхъоу ригъэ-

жыагъ. Нэужым ар къыхихыжыгъ, къоохылпэм рилъхьагъ. Ар пцалым хэшІыкІыгъ, мы аужырэ илъэхсэм шлогупсэфэу егъэфедэ ыкІи къуае илэшлугъэ, идэгъугъэ ащ хигъахъоу бзылфыгъэм елпытэ. Джы къопс илэу, ижыкІэ агъэфедэщтыгъэм нахь фэдэу, зэригъэгъотын мурад ил. Анжелэ ылэ есагъэу, нэгъэуплэлэгъукІэ къуаер зэпыригъэзагъ, теплпэ дахэ илэ къэхъугъ. ТіэкІу ежи ыушыгъ, ащи шІыкІэ гъэнэфагъэ ил, ыгъэгъуцтхэр нахь щыугъэ ешІых.

— Къоепсэу бгъэфедэрэми мэхъанэ-шхо ил. ХэушъхьафыкІыгъэ флягиц литрэ 40 арыфэу згъэуцугъэ, чэзыу-чэзыоу хэсхырэр хэзгъэхъожыгъэ сэгъоижы. Мэфищэ нахьбэ щытыгъэр згъэфедэрэп, ар хэфащэ зыхъукІэ къуае илэшлугъэкІэ зэрар къэкІо, — **елю тигуцылэгъу.**

(Иклэух я 3-рэ нэклуб. ит).

Дзэм епхыгъэ Гупчэ къы- щызэлъахыгъ

Дзэ сэнэхъатхэр алэ къызыщырагъэхъащт Гупчэ (ВУЦ) Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым къызэрэщызэлъахыгъэм фэгъэхыгъэ зэлукІэм Адыгеим и Лпышъхъэу Къумпыл Мурат хэлэжыагъ.

Джаш фэдэу Іофтхьабзэм хэлэжыагъэ АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м икъэралыгъо упчІэжыгъоу, МКЪТУ-м ипрезидентэу ТхьакІушына Аслъан, Урысыем и Лпыхъужъэу, АР-м и Парламент и Тхьаматэ игуадзэу, хэушъхьафыкІыгъэ дзэ операцием иветеранхэм я Ассоциация Адыгэ РеспубликэмкІэ икътумэ итхьаматэу Цей Эдуард, Урысыем и Дзэ-космическэ кІуачІэхэм ягъэлорышлалэ иллыкІохэр, МКЪТУ-м ыкІи АКЪУ-м яректорхэу Къуижъ Саидэрэ Мамый Даутэрэ, АР-м иветеранхэм я Совет, Адыгеим щылэ дзэ частхэм, АР-м идзэ комиссариат, Краснодар дэт апшъэрэ дзэ училищым яллыкІохэр, юнармейцхэр, общественнэ организациехэм ахэтхэр.

УФ-м и Правительствэ иунашъо диштэу мыщ фэдэ Гупчэр къызэлъахыгъ. Урысыем и Улэшыгъэ КІуачІэхэм къулыкъу ащызыхьыщтхэм дзэ ухъазырыныгъэ мыщ ащарагъэгъотыцт. Заказчыкыр Урысыем и Ошъогу-космическэ кІуачІэхэм я Апшъэрэ командование ары.

МКЪТУ-м истудентхэу курсант хъухэрэм сэнэхъатхэу «планерхэмрэ цыф имысэу быбырэ пкыгъохэмрэ ямеханик», «цыф имысэу быбырэ пкыгъом иоператор» зыфилохэрэр илъэситІукІэ алэ къырагъэхъащтых. Дзэ кафедрэм Іоф зэришлэрэ шапхъэхэм атетэу еджэнхэр зэхашщтых. Мыщ фэдэ Гупчэр къэзыухыхэрэр дзэм къулыкъу щызыхыгъэхэм афагъэдэщтых, званиехэр къаратыщтых. ЫужыкІэ ахэм хэбзэухъумэ-кІо къулыкъухэм Іоф ащашлэн алъэ—кІыщт.

Адыгеим и Лпышъхъэ дзэ сэнэхъатхэр алэ къызыщырагъэхъащт Гупчэр къызэрэзэлъахыгъэмкІэ апшъэрэ еджаплэм ипащэхэми, студентхэми къафэгъушлугъ.

(Иклэух я 2-рэ нэклуб. ит).

A. Гусев

(Икълух).

Мафэ къэс, нелэ тло, Анжелэ чэмипл ещы, ахэм литрэ 50 фэдиз къаты, ащ нэмыклэу зы унагъо къыщещэфы. Пчыхъэ къэс къое 12 — 13-р рехы. Ахэм анахыбэмклэ зы килограмм къарыкырэр, ау къелъэлухэу нахь ин рагъэшлэуи мэху. Шапхэм диштэу щэ литри 6-м къое килограмм хэклын фаеу бзылъфыгъэм елпытэ.

Ижыкылэ зэрэрахыштыгъэ шыклэм фытегъэпсыхыгъэ хыкыу-шыкыухэри игуащэ къыфигъэнэжыгъэхэу бысымгуащэм къуаер рехы, арын фае икыуае анахь лэшлоу зыкыалытэрэри, уасэ зыкыфашырэри.

ГЫЩ Анжелэ: «Ащ нахь Лэшлу щыЛэп»

— Адыгэ къое шыпкъэм илэшлугъэ нэмыкл цыф лъэпкъхэм ядгъэшлэнэу, ащ шуагъэу пылпыр зэхашлэнэу тыфай. Адыгэ къуае нахь лэшлу щыЛэп. Къоепсым ычыплэкълэ уксыскълэ изыхыхэри къахэкълых, ар нэмыкл шыпкъ. Джащ фэд щэм щэташхьэр тепхэу, сепараторым къыдэкългъэр хэбгъахьомэ, къуае идэгъугъэ зэлыхьащт, пхъашэ, пытэ хьушт, итеплъи лэешт, — ело Гыщ Анжелэ.

Ар фестивалым илъэс пчъагъэ хьугъэ зыхэлэжырэ. 2019-рэ илъэсым европейскэ шхын адыгэ къуае хышыкыл апэрэ чыплэр къыдихыгъагъ. Гъэрэкълэу къуае иихынкълэ ящэнэрэ чыплэ къыфагъэшшоагъ. Мыгъэрэ лфхъабзэми зэрифэшлуашэу зыфигъэхъазырыгъ, мы илъэсыр унагъом и Илъэсэу зэрэщытыр къыдихэлъытагъэу илъэс 15 зыныбж ипшъэшъэжыеу Мадинэ къое ихынымклэ лэпылэгъу къыфэху. Джащ фэдэу адыгэ къуае хэлъэу европейскэ шхын гъэшлэгъон ышынэу зэригъэнафэрэр къытилуагъ ыкыл ар зыфэдэр къытигъэ-лъэгъугъ, илэшлугъэ тигъэуплъэкълугъ.

Адыгэ къуае ифестиваль Шэуджэн районимклэ хэлэжыэштхэр культурэм и Унэ илофышлэхэр ары. Пэшлорыгъэшъэу ахэр кълхи ячылплэ агъэхъазырыгъ, мазэм къыкълцл агъэкъэбзэгъэ къамылхэр къызыфагъэфедэхъээ ижыкылэ щылэгъэ унэ цыкылу ашыгъ, къуае зыщырахышт чыплэр, ящыкылэгъэ лэмэ-псымэхэр зэкълэ ащэгъэх.

— Фестивалым мэхъанэшхо ил, ады-

гэ лъэпкъым икультурэ ибаиныгъэ, ишхыныгъо зэфэшъхъафхэр хыакълэхэм ятэгъэлъэгъух, джащ фэдэу ныбжыкълэхэри бэу къытэкълуалэх. Тэркл и ащ шлогъэ гъэнэфагъэ пыл, умышлэ горэ зэогъашлэ, нахь ныбжэ зилэхэр къэкълх, ахэм такырэлплъы, завод инхэм къарыкырэ мастерхэм гушылэгъу тафэху. Къое лъэпкъ зэфэшъхъафыбэ щыл, ау шуагъэу пылымклэ адыгэ къуае рстэу-ми алэ итэу сэлъытэ, — ело бзылъфыгъэм.

2018-рэ илъэсым къыщегъэжыагъэу культурэм и Унэ илитературнэ кружок ипашэу Анжелэ лф ешлэ. Ащ нэмыклэу унэгъо хызмэтыр чанэу зэрехъэ. Гыщхэр унэгъо лужу мэху, зедэлэжхъээ, шхъадж ипшъэрыл ыгъэцаклэзэ мэлсэу.

Щэм дэрмэнышхо пыл. Бысымгуащэм мыщ хэшыкылыгъэ продукцияхэр зэкълэ ешлы. Адыгэ къуае, щыу зэхэлпыр, щатэр, адыгэ хыалыжыор ыкыл нэмыкыбэ ащ къытпигъохыгъэх. Анжелэ уиунэ

сидигъокыл цыф кълуалэу щыт, нэгушлоу ар хыакълэхэм апэгъокыл, адыгэ шхынхэр апегъохы. Италием къыкылыгъэ хыакълэхэри илагъэх, къэтынэу «Поедем, поедим» зыфилорэм къуае зэрэрихыгъэр къыщэгъэлъэгъуагъ.

Адыгэ къуае ия XIII-рэ фестиваль Юныгъом и 7 — 8-м Мыекъопэ районимклэ Дэхъо гъэхъунэм щыкълост. Республикэм ирайонхэм лэлэласэхэр къарыкыштых. лфхъабзэм къекълуалэхэрэм гъэшлэгъоныбэ алъэгъушт, анахь къое блэгъэ кълхьэр мэфэкълым шыхахышт. Лъэпкъ культурэм иартистхэм концерт къатышт, лъэпкъ лэпчысэхэм якъэгъэлъэгъон мэфэкъл программэм къыдихэлъытагъ. Нэбгырэ лэпчэ ыгу рыхырэу ыщэфын амал илэшт.

АР-м и Лышъхъэ иунашъокълэ адыгэ къуае ифестиваль хэлэжэу зышлоигъо-хэм алае Мыекъуапэ икълэу Дэхъо гъэхъунэм нэс автобусхэр тетыштых.

ДЕЛЭКЪО Анет.

Сурэтхэр: лэшынэ Аслъан.

Кушъхъэфэчъэ спортымклэ зэнэкъокъу

Кушъхъэфэчъэ спортымклэ я 32-рэ Урысые чемпионатэу «Темыр Кавказым ис лъэпкъхэм язэкъошныгъ» зыфилорэр тыгъуасэ Мыекъуапэ къыщызэлухыгъ.

А. Балабасъ

Юныгъом и 7-м къыщегъэжыагъэу и 20-м нэс Темыр-Кавказ федеральнэ округым хэхъэрэ шьолпыри 5-мэ ар ащыкълост, Мыекъуапэ щырагъэжыэныш, Чэчэн Республикэм щаухышт.

Урысыемерэ Беларусьрэ спортсмен анахь лъэшхэр ары ащ хэлэжыэштхэр. Юныгъом и 7-м сыхъатыр 11-м Урысые ичемпионат Мыекъуапэ щырагъэжыэшт. Апэрэ мафэм километри 128,3-

рэ зэпачыныш, спортсменхэр псэуплэу Казенно-Кужорскэм нэсыштых. Кушъхъэфэчъэхэм атесхэу спортсменхэр къызэпачъэхъээ, километрэ 1509-рэ хьурэ гъогуанэр зэпачышт.

Шьугу къэтэгъэкылыжы, мыщ фэдэ зэнэкъокъухэр 1993-рэ илъэсым къыщегъэжыагъэу рагъэкълых. Адыгэ Республикэр зызэхашагъэр илъэс зыщыгу-рэм ехьулэу, 1993-рэ илъэсым, Адыгеим и Президентэу Джарымэ Аслъан кълэаклэ зэрэфэхъугъэм тетэу кушъхъэфэчъэ спортымклэ зэнэкъокъоу «Темыр Кавказым ис лъэпкъхэм язэкъошныгъ» зыфилорэр апэрэу Мыекъуапэ щыкълуагъ. 1994-рэ илъэсым къыщегъэжыагъэу кушъхъэфэчъэ спортымклэ Урысые чемпионатым къыхиубытэу ар зэхашэ.

Мыщ фэгъэхыгъэ мэфэкълэ зэхэхэм къышыгушылагъ ыкыл Адыгеим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат ыцлэкълэ къэзэрэугойгъэхэм къафэгъушлуагъ АР-м физическэ культурэмклэ ыкыл спортымклэ и Комитет итхъаматэу Дэгужые Мурат.

Джащ фэдэу Урысыем спортымклэ иминистрэу Михаил Дегтяревым ишулфэс гушылэхэр лфхъабзэм хэлэжыэштхэр афигъэзагъ УФ-м кушъхъэфэчъэ спортымклэ и Федерация игенеральнэ пащэу Юрий Кучерявым.

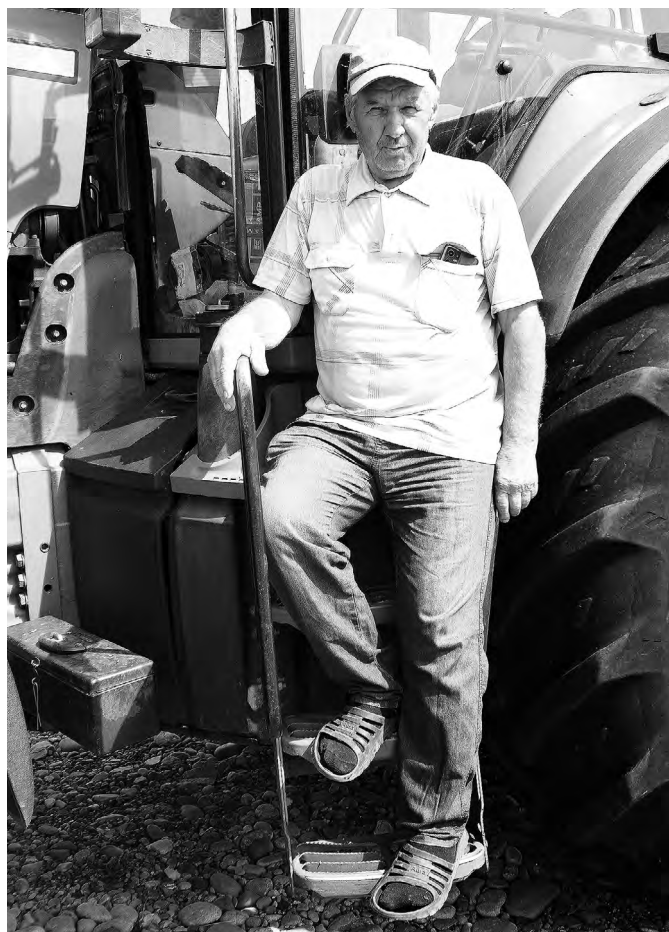

Чыгум угу етыгъэу удэлажъэмэ, къыотэжъыщт

Шэуджэн районымкӀэ анахь кӀахэщырэ хьызмэтшӀаплӀэхэм ащыщ пшьэрылъэу илэмкӀэ гъунэпкӀэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «Премиум» зыфилоу Лъэустэнджэл Мэдин зипащэр. Мы мафӀэхэм ащ тышылагъ, гъэхьагъэу ялӀэхэр кытфалотагъ.

Іэшъынэ Аслъан

— Гъэтхасэхэм аныкьо нахьыбэр лутхыжыгъах. Ощхым тlэкlу тызэпигъаугъ. Ом изытет зетеуцожымэ, мэфэ заулклэ юныгбэр тыухынэу тэгъэнафэ. Лэжыгъэм илухыжын зэпылгъэми, чlыгум игъэхъазырын джырэкlэ юж тит. Коцымрэ хъэмрэ зытелъыгъэ хъасэхэр механизаторхэм охтэ клэкlым кыкlоцl агъэкъэбзэжыгъэх ыкlи ажъожыгъэх, джы ошхым юж чlыгур агъэушэбх. Рапсыр зытрапхэцт гектар 500-м еху агъэхъазыры, чlыгъэшлухэр халъхъэх. Мы мафэхэм ац ипхьын тыфежыэцт. Рапсыр чlыгумклэ дэгъу, севооборотын къыдыхэльытагъэу ар тэшlэ, — **elo Мэдин.**

Непэрэ мафэм ехуулэу хыызмэт-шлангэм гектар мини 4-м ехуу елэжьи. Ащ шыцэу мы ильэсым луахыжынэу бжыхэсэ коц гектар мини 2-м клахэу, хьэ гектари 150-м ехуу, тыгызгээз гектар мин 1,5-рэ, натрыф гектар 350-рэ ялагь.

— Чыгуым угу етыгээу удэлажьэмэ,
кыютэжы. Мыгээ апэрэу батыргээн
щыпсыр (горчицэр) тшлагээ. Гектари
110-рэ ар хууштыг. Шыпкээр плочтмэ,

нахь лэжыыгъэ дэгъу къытынэу тыщыгугъыгъ. Игъом, гъатхэм тпхъыгъагъэ ищыклагъэр зэкӀэ едгъэгъотыгъ, ау оцх зэрэщымылагъэм иягъэ къекӀыгъ, псы бэу зыщыклагъэхэм мы культурэр ащыгъ. лутхыжыыгъэ лэжыыгъэр дгъэтылыгыгъэ, уасэм тигъэразэрэп. Джащ фэдэу гъэтхасэхэми оцх зэрэщымылагъэр къягоуагъ, гъэрэкӀо кытхыгъэм епытыгъэмэ, зэхалшэу нахь макӀ. Гектар 900-м ехъу лутхыжыыгъ, — **elo тигушылэгъу.**

Хьызмэтшлэлэм ипачэ кьызери-
луагэмклэ, бжыхасэхэм мыгэз лэ-
жыггэз дэгъу кьатыг. Гурытымклэ зы
коц гектарым центнер 65-м еху, хьэм
центнер 75-рэ кьызышырахыгэз хьа-
сэхэр кьахэкыггэх. Лэжыггэу кьы-
рахыжырэм идэгъуггэклэ ыггэрза-
ггэх. Хабзэ зэрэхъуггэу, анахь чылэп-
хьэ лъэккышлухэр ары мыщ шаггэз
федэхэрэр. «Агрономым ихьасэклэ»
заджэхэрэ чыгу гектари 120-рэ ялагъ
Чылапхьэхэр Пшызэ мэкъумэщ науч-
нэ-ушэтын институтым кьыращыхэшъ,
агъэбагъо. Зы гектарым гурытымклэ
центнер 65-рэ кьырахыг. Ильтэс кьэс
аушэтынэу чылэпхьэклэхэр кьашэх, анахь

дэгъоу зыкъэзыгъэлягъохэрэр нэужым агъэфедэх.

«Премиумым» технологиялэхэр на-
хыбэу кызэрэзфигьэфедэштхэм пыл.
Губгьо юфшлэнхэр сыдигьокли игьом,
зерифэшъуашъу шызышлуахы. Пхъэным,
чыгыэшлүхэр хьасэхэм арагьэгьотыныр,
уэхэм, уыжьэхэм апэшлүеклонхэр пшъэ-
рылш хьхьалэу ялэхэм ашчы.

— Тызэрэлэжээр техникэм мэхьанэшхо етэты. Ажурэ шапхьэхэм адитэрэ комбайнэхэр, тракторхэр, лэжыгьэр зэрэклащырэ машинэхэр ыкй губьго юфшлэнхэр зэрэдгьэцкэлэр лэмэ-псымэхэр зэтэгьэгытыхы. Непэрэ мафэмкклэ тикомбайнэхэр зэтэгьэпсыхьагьэх, члэнагьэ имылэу лэжыгьгьэр аложьы. Бэмышлэу «TORUM» зыфилорэ комбайнитлэу кэтэтцэфыгь, ар Урысыем кьышчыдагьэккылэ, тыгу рихьыгь, ыуасэ зыкьыгьштыпкьэжьэу тэлъытэ. Нахь кьабзэу, охьтэ клэклым юныгьгор мыгьэ реклокыгь. Джащ фэдэу МТЗ-82, опрыскивательхэр гьэрэкло клэу здэгьэгытыгьэх. Мэкклэ-маклэу техникэу тызэрэлажьээрэ зэклэ клэхэмклэ зэблэтэхьух, — **elo Мэдин.**

Хызымэтшлэлэр аныхь дэгьүхэм ясатырэ хэтыным Лъэустанджэл Мэдин ишыпкьэу дэлажэ. АщкIэ илофышлэхэр зэрилэпылэгьүхэр, зэкьотхэу гьэхьэгьэшлүхэр зэрашлэхэрэр кыхегьэщы. ЗэкIэмки мыщ нэбгырэ 85-рэ лут. Чыгум илэжьын епхыгьэ лофшлэныр чанэу зэшлуахы хызымэтшлэлэр иагроном шьхалэу Тутарыш Анзауррэ иагрономэу Дзэкьожыкьо Айтчэрэ.

Лэжыгъэм ыкӕгъӕкӕын, илухыжӕын мафӕ кӕс мыпшъыжӕу, илӕс пчӕагӕрӕ лоф шызышлӕу мыц лутыр нахъыб. Кӕхӕбгӕщын шымылӕу зӕклӕми дӕгъоу лоф ашлӕ. Хъызмэтшлӕплӕм, районым ямызакъоу республикӕми шызылӕшлӕх комбайнерхӕу Николай Вербицкӕр, Василий Заволодько, Василий Маргуновыр, Василий Пичкинынр, Пыхъо Мурадин, Василий Коваленкӕр.

Хабзэ зэрэхьугъэу, лэжыгыгъэу йуахыжыгъэр хьамэм ащэ, уасэр кыдэ-кloeфэ алыгы. Бжыхасэхэр шхьафэу, гъэкъобзжыгъэхэу агъэтылпыжыгъэх, джы гэтхасэхэм ячэзыу. Тонн пчъагъэ зычlэфэшт псэолъэ 13-у зэтырагъэпсыхьагъэхэр пэшlорыгъэшъэу агъэхьазырыгъэх, культурэу алэжырэр экlэ мыш ачlалъхьан амал яl. Непэрэ мафэм ехъулэу натрыфыр сомэ 13-кlэ, тыгъэгъазэр сомэ 34-кlэ ащэфl. Лэжыггэм пэлүхьэрэм зыкыгъэшъыпкэжыкыным пае непэ уасэу шылэр макlэ.

2007-рэ илээсүм кышцеҕэҥаҕыу Мэдин «Премиумым» ипаш. Лэжыгыэ бэгүагэ кырахынйм фэш! зэрэлэҗхээр шыклэхэр эблэхүүгэ мыхүүгэм, непэрэ шылэныгэм зыдырагыштэ, шэпхэшухэр агьэфедэхээз гээхагыэхэр ашых. Бжыхэсэ чылапхью агьэфедэхээр еж-ежырзу илэс пчагыэ хүүгэу кыагыкы, гэтхасэхэм ячылапхэхэм якыхэхын сидигьокли мэханэшхо раты. Мы аужырэ илэсэхэм мэклэ-маклэу Урысыем ичылапхэхэр агьэфедэх, нахь кьяклуц лэньыхохэр аушэтых.

Федэу чыгулэжыным кыхыырэр нахыбэ хуным фэші пэшлорыгъэшэу ящыклагъэр зэклэ кызіэклагъахьэ. Гу-щылэм пае, минеральнэ чыгыгэшлүхэр сомэ 18-клэ ащэфыгагъэмэ, джы ар 25-м нэзыгъ. Джач фэдэу гъэтхасэхэр, узхэм зэрэпэшлүеклошт щэнаутхэр, гъэ-стыныпхэр пэшлорыгъэшэу ащэфы.

Хызымэтшлалар ыпэккэ лыыккотэным,
гъэхьагъэхэр ышлынхэм фэхьазыр, ана-
хьэу республикэм кыщамыгъэкырэ
культурэ зэфэшхьафхэр алэжынхэу
пашэр егупшысэ.

ДЕЛЭКЪО Анет.

ДзэкIолI зэкъошныгъэр

Юшъынэ Аспъан

Адыгеим ишыудзэрэ Пшызэ шьолпыр икъээзэкъхэмрэ ядзэ-кIолI зэкъошныгъэ ишлэжь Мафэ ыкIи Кавказ шыудзэр загъэпсыгъэр ильэси 110-рэ зэрэхъурэм ар кыдыхэлъытэгъагъ.

Юфтхъабзэм хэлэжъагъэкъ экспертхэр, общественнэ организациехэм ялыкIохэр, тарихълэжъхэр, ныбжыкIэхэм юф адзышлэрэ специалистхэр.

Шуфэс гушылэхэмкIэ къэ-зэрэуагъагъэкъ закыфигъэ-загъ общественнэ организациеу «Шыу Хасэм» итхъаматэу Тхъап-шэкъо Альберт. Сыд фэдэрэ лъэныкъокIи Iэпылэгъу къафэ-хъухэрэ Адыгеим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат, республикэм ихэбзэ къулыкIухэм, лъэпкъ объединениехэм ялыкIохэм зэ-рафэрэзэхэр ащ кылуагъ.

— Тинепэрэ юфтхъабзэхэм ахэлэжъэрэ шыухэм тхъашъе-гъэпсэу ясэлэ. Iэнэ хъураем анахъэу тызыщытегушылэщтыр Кавказым щыпсэурэ лъэпкъхэм ядзэ зэкъошныгъэ зыфэдагъэр, Апэрэ дунэе заом черкес шы-удзэр зэрагъэпсыгъэр, джырэ тилъэхъан ныбжыкIэхэр патри-отизмэм фэлугъэнхэр ыкIи ти Хэгъэгъу непэ нахъ кIэракIэу,

чэфыгъор ильэу зэрэдгъэлсы-щтыр ары, — **кылуагъ Тхъап-шэкъо Альберт.**

Адыгеим и Лышъхъэу Къум-пыл Мурат ыцIэкIэ Iэнэ хъура-ем хэлэжъэхэрэм закыфигъэ-загъ АР-м лъэпкъ юфхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхы-ныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъу-гъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипашъу Шхъэлэхъо Аскэр. Ащ кыизэрэхигъэщыгъэмкIэ, Адыге-им икыушъхъэчIэсхэмрэ Пшызэ къээзэкъхэмрэ ядзэ зэкъошныгъэ тарихъ лъэпсэ куу иI. Ар ана-хъэу кыизщылъэгъуагъэр Апэрэ

дунэе заор ары. Черкес шыудзэ полкым щытхъу зыхэлъ гъогоу кыкIугъэри хигъэунэфыкIыгъ.

— А уахътэм дзэ шэн-хабзэ-хэм ащыщ зымылэгъэ подраз-делениеу агъэлсыгъакIэр мзэе заулэм кыкIоцI хэшпыкIыгъэ полк хъугъагъэ ыкIи пчъагъэрэ дзэ Iэпэлэсэныгъэу хэлъыр кы-гъэлъэгъуагъ, кытекIонхэ алъэ-кIыгъэл, — **кылуагъ Шхъэлэхъо Аскэр.**

Черкес дивизионэм пытагъэу ыкIи зэдэлэжыныгъэу кыгъэ-лъэгъуагъэхэр щысэтэхыплэу щытыгъ. Урысые дзэм изы Iахъ-хэу, къээзэкъхэри кыготхэу,

Iэнэ хъураеу «ДзэкIолI зэкъошныгъэр» зы-филорэр Юныгом и 5-м Адыгэ Республи-кэм и Лъэпкъ музей щыкIуагъ.

дивизион фронтым и Къыблэ-Къохъэлэ лъэныкъо щызэуагъ. Гушылэр лъыгъэкIотагъ къэ-зэкъ генералэу, Пшызэ къээзэ-

апэрэ дунэе заом щызэрахъэгъэ лыхъужыныгъэр ахэм кыалотагъ. Къээзэкъ дзэ отделым ыцIэкIэ Сергей Захаровым черкес пол-

кыдзэм иатаманэу Владимир Громовым. Ащ зэрэхигъэунэ-фыкIыгъэмкIэ, апэрэ шьолпы-рэу мы шлэжь Мафэр хэгъэунэ-фыкIыгъэныр официалнэу зы-гъэнэфагъэр Адыгеир ары. Ащ епхыгъэ юфтхъабзэу Респу-бликэм щызэхашагъэхэр игъэ-кIотыгъэу, мыхъэнэ куу ахэлъэу зэрэхъугъэхэм уасэ афишлыгъ.

Общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» итхъаматэу Лымыщэкъо Рэмэзан, Мые-кIопэ къээзэкъыдзэм и Мые-кIопэ отдел иатаманэу Сергей Захаровыр Iэнэ хъураем кы-щыгушылэагъэх. Тилъэпкъэгъухэм

кым ишъуашэхэр зэрытхэ сурэт шлухъафтынэу Шыу Хасэм ри-тыгъ. Джащ фэдэу АР-м и Лъэпкъ тхылъеджаплэ иметоди-стэу Александр Данильченкэм Кавказ Iэл дивизионэм и Черкес шыудзэ полк итеплъэ зэрыт штандарты аритыгъ. 1916-рэ ильэсым полкым фагъэшъош-гъэгъэ быракъым ипроект хъар-зынэщым кыхъэнэагъ, ау ащ кыкIэлпыкIогъэ тарихъ хъугъэ-шлагъэхэм апкъ кыкIыкIэ ар ашын ыкIи черкес шыухэм аратыжыны алъэкIыгъэл.

ЮШЪЫНЭ СУСАН.

ТЫЗЭКЪОТМЭ — ТЫЛЪЭШ!

Апэрэ дунэе заом ильэ-хъан Адыгеим икыушъ-хъэчIэсхэмрэ Пшызэ шьолпыр икъээзэкъхэмрэ дзэкIолI зэкъошныгъэ зэрэздыряIагъэм фэгъэ-хыгъэ шлэжь Мафэм кыыхуытэу мэфэки концертэу зыгъэпсыф-плэ кьэлэ паркым кы-щатыгъэр Юфтхъабзэмэ якIэухэу хъугъэ.

Iэнэ хъураем хэлэжъа-гъэхэр, кьэлэдэхэр, хъа-кIэхэр ащ кьэклэIагъэх.

Лымыщэкъо Рэмэзан ишлү-фэс псалъэкIэ пстэуми за-кыфигъэзагъ:

— Апэрэ дунэе заор кызе-жъэм, Темыр Кавказым ис адрэ лъэпкъхэм афэдэу Адыгеим икыушъхъэчIэсхэри Пшызэ шьол-пыр икъээзэкъхэм Iэпылэгъу афэхъуагъэх. 2014-рэ ильэсым тиреспубликэ щаштэгъэ законом

тетэу Адыгеим ишыудзэрэ Пшы-зэ шьолпыр икъээзэкъхэмрэ ядзэкIолI зэкъошныгъэ ишлэжь Мафэ хагъэунэфыкIы хъугъэ. Мы мафэр непэ япшIэнэрэу хэтэгъэунэфыкIы. Адыгэ кыушъ-хъэчIэсхэмрэ къээзэкъхэмрэ языкIыныгъэ осэшхо зилэ шуа-гъэу щыт. Кавказым ис лъэпкъ-хэр кыизэтенэжыныхэмкIэ, те-кIоныгъэ кыдахаынымкIэ а зэкъошныгъэр ары сыдигъуи зишуагъэ кьакIюштыгъэр. Непи, хэгъэгур чыплэ кын зыщит лъэхъанми, хэушъхъафыкIыгъэ

дзэ операциер зыщыкIорэ чы-плэхэм кыушъхъэчIэсхэми къэ-зэкъхэми я Хэгъэгъу ифедэхэр къащаухъумэх, — **кылуагъ Лымыщэкъо Рэмэзан.**

Атаманэу Сергей Захаровым юфтхъабзэм кышчыгъэщыгъ ильэси 110-кIэ узэкIэлэбэжымэ, Кавказ шыудзэу зэхашагъагъэм хэтхэу кыушъхъэчIэсхэри къэ-зэкъхэри псэемыблэжъэу пым зэрэзэуагъэхэр.

— Сэ шуналэ зытешъоз-гъадзэмэ сIюигъор лъэхъэнэ эфэшъхъафхэм кыушъхъэчIэс-хэмрэ къээзэкъхэмрэ зэгъусэхэу зэрэзэдзэуагъэхэр, Кавказым ис лъэпкъхэр зэкъотхэу пым зэрэпэуцужыштыгъэхэр ары. Я XIX-рэ, я XX-рэ лIэшIэгъухэ-ми, нэмыкI лъэхъанхэми тхъа-мыкIагъо кьазыфыкIыкIыкIэ

Урысыем ис лъэпкъхэр зэрэ-зэкъоуоштыгъэхэр мы мафэм тиньбжыкIэхэм агу кыизэри-гъэкIыжыштым сицыхъэ тель. Непи пытэу ахэр зэкъотых. Урысыем щыпсэурэ лъэпкъ эфэшъхъафхэм азыфагу тапэ-кIи зыкIыныгъэ пытэ илпышты, — **кылуагъ Сергей Захаровым.** Нэужым творческэ купхэмрэ Мыекъуапэ иартистхэмрэ хъа-кIэхэм концерт къафатыгъ. Адыгэ къашъомкIэ ансамблэу «Мыекъуапэ инэфыльэхэр» зы-филорэм, ансамблэу «Казачата», «Ошъадэм» иартисткэу Хъурэнэ Азэ, ансамблэу «Ащэмэзым» икыгъэлъэгъонхэм юфтхъабзэр къагъэдэхэагъ.

АЛЕКСАНДРА БАЛАБАСЬ.
Сурэтхэр авторым иех.

Клэрмыт Казбек иһарзынэц

Шу ши, псым хадз

Тишээогу класэу, уай-уаеу Клэрэмыт Казбек ыныбж ильэс 75-рэ хуугэ. Мыр сэлэ шьхай, тыгуасэ фэд лэпс-лэпс клэлэклэ цыклоу, жым даклоу, лэжь-лэжьэу алрэгум зытетыгэр. Тыбанэ зэхум иуахт зигугу кьэсшырэр.

Еж шьхьафит бэнэнымкли, самбэмкли бэлахыг, тапэ СССР-м спортымкли имастер хуугагэ, а уахтэм ар гэ-хэгэшхоу шытыг. Ильэс зытлуш горэклэ Казбек тэц нахыжыг, клэлэ кьэжьэаглэхэмклэ ар маклэп, зэнэко-кьухэм уахлажэ хумэ, а непэ тилэ-гоу тлээгүрэмэ клэлэ чьэпхыгэ фэдэу тьяллыштыг, тапэ лыпкэ иуца-гэхэу, яшлуплэу кьытчыуштыг.

Ау непэ сеплыш сишээогу, ныб-жым зэфэдэ хьазыр тишлыжыг. «Тятэж ильэс щэклим хульфыгэхэр кьызеухэклэ, зэциз мэхуужы», — ылоштыг Шьхьэлэхэ Абу. Етланэ кьы-пигэахьыштыг: «Ау ащ кьыкырэп зэфэдэ ухугуэу, нахыжыр нахыжэ, нахыклар нахык, мыр адыгэ хабзэм ибзыпхэмэ ащы...».

А тиклэлэгүу лэахьаныр ссымыгуп-шагэми, непэ мы лыр иуахтэ дэгюу итэу сэлэгүу. Ныбжым зи клэлэ ишы-рэр, ау сьд фэдэ уахты еж цыфым зыгорэ кьыхелхьэ, зэрехьоклы, ау купкл илэмэ кьэнэжы. Казбек итеплэ-луплэ джа шьабэу, гуахэу зэрэушхып-цыкырэм, мэкээнчэу зэрэушхырэм, илэбэклэ-уцуклэ джыри фэд. Джы шьы-рытэу кьэлэаго шьхай, иклэлэгүм зи арэп кьызэрэзыбгыруштыгэр, шэны-чэу, ау кьодыеу кьызэтыридзэу ары-гэу, мытэрэз ыльэгюу е ашлэу рыхы-лэмэ, дзэ кьэуцугэми кьызэклакшты-гэп.

Сыгу кьэклижы кьэлэ паркым тьдэ-тэу, тренировкэ ужим е еджэгүу уах-тэр зызыпуклэ кьалэм тьдахьштыгэ-ба, джащ фэдэу Шьхьэгощэ лүшюмрэ Нэгыежэ иуашьхьэрэ тахалпэу ты-щытэу, пчыхэ хьазырыг, хьал-балык горэ тлэблагэу кьышхыгэти, ащ апэ Казбек еклуг. Ешюгэ нэбгыритлүм пшашьахэр шлоналэ ашыгэхэти, яфэ-шьяушэ аригэгшотыг. Зи мыхуахэм фэдэу кьыуатэщтыгэм Казбек кьыпи-дзэжыг...

Джы сишээогу лэпс-лэпс уахтэм елытыгэмэ, лпы зэлэклэ хуугэ, нэгу хуэрэ нэмытлэ хьазыр, шьабэу, ау пытэу теуцо, адыгэмэ зэралоу, ышхэ уашюм егэкьугуэу мээекло, сьд фэ-дэкли джыри зызэрэщыгугьжырэр кьыхэщы. Шьыпкэ, пасэм фэдэу джы зилэтэу зекло кьожырэр, ау пцэжые ешэнымрэ сурэттехынымрэ яшхэлыр-пыш, ахэр зэрэхинэн шылэп. Адыгэ хульфыгэм ыныбж ильэоянэхэр адыгэм ыгэнафэ зэхум, ильэс 75-м изекло гюгухэр ыухыгэхэу (адэ еж теклыгэхэр, ахэм кьадэпшхыгэхэр зекло гюгум тетхэмэ еж джы зигэ-псэфыми хунба) инахыбэм иунэ исэу, ихьаклэц зэлухыгэу, илэгухэр кьылы-клохэу, хьаклэ кьэблагэмэ, ихьаклэгү мафэхэр гупсэфэу дигэклонэу ары кьыриусирэр.

Ау джащ фэдэу ихьаклэц исэу шыу кьылохэ шы лэдэжэ игуэсэу (нэклэу, ау ишыуанэклэ тегэпсыхьагэу). «Жьыу!»

— елош кьаджэ, кьызыригэблагэклэ, «Олахэ, тхэмэтэ маф, сэ шысын хьаклэу сышымыт, сыкьалофтаг, адыгэ хасэм ижыотып, зы лф горэм шызэ-теклыгэхэш, ихэклиплэ-иклэклиплэ кьа-гьотырэпти, о уиакыл фэныкьохэу сыкьыпплагэклауаг, хунэу шытымэ мары шы лэдэжы сьыг, кьахах». Ащ фэдэ хумэ бысымым ылоу хабзэ: «Ар сымышлэрэ, сиклал, хасэм кьышээрэ-гьохирэр лпы чьэпхыгэ закл, акылы, гупшысы фэныкьохэп, ахэм сэ зыгорэклэ джэуап сафэхуэнэу зыслэгүужырэр. Ау кьыуаджэрэм дэжэ уклон фаеш, сыкьэклон...». Шэщым члахэш, шым уанэр кьытырелхьэш, кьэшэсыш лыклом дакло, ишы лэдэжы нэклэу зыды-регэщэжы.

Казбеки джы нахыбэм иуахтэ лф-шланлэмрэ иунэрэ ащегякло. Шлэныгэ-лэжэ цлэрылом, лэшагэрэ тхыгэрэ зихьоим, игупсэфыплэ хуэрэр зыклэлы-рыс ланэр, игупшысэ зэрехыплэрэ тхьалэр ары. Ытхырэр, ылэжырэр шломаклэу зы ильэс шьэныкьо лэпэ-цы-пэ хуугэшэ шлэныгэлэжыын, егэджэн, гьэсэнныгэ лфым апыл. Мыр ишылэ-ныгэ хэпхын плэахынуу шытэп, иуна-гьо, иклалэмэ, илахыл гупсэмэ афэдэу, мы лфыми ыгурэ ыпсэрэ ахэтлаг.

Адэ сьд ышлаг, ыгэхьагэ мы лым плэмэ, ашклэ фэдэу шылэр маклэ. Клэрэ-мыт Казбек клэлэгэждэ шлэныгэхэм-клэ доктор, Урысыем ыкли Адыгеим шлэныгэхэмклэ язаслуженнэ лфыш. Мыр аукодыеу агошчирэ тынэп ныла, кьызклэклауагэр лфышхо, лэжыгэхшхо. Истатус кьыхэзгэщыным пае кьэслон, 2018-рэ ильэсым Темыр-Кавказ ыкли Кьыблэ федеральнэ шьольырхэм яшлэ-ныгэлэжыхэм профессор анахэ дэгюу Казбек кьызэрэахыгэр. Ильэс тлоклым ехуэрэ ректорым инапэр гуадзэу лф ышлаг, джы Урысыем шлэныгэхэмклэ и Академие икьутамэ наукэмклэ игупчэ идиректор, Адыгэ кьэралыгюо универ-ситетым икафедрэ ипаш.

Еж ышхьэклэ зыпыл лфым елы-тыгэу статья шытлүм еху, моногра-фииемы, узэрыгюозэн тхылымы тлокл фэдиз кьыдигэклыг. Ащ даклоу еж ытэмэчлэг шлэныгэлэжыхэр кьычлэкли-гэх, ахэм адэлэпылаг, ыналэ атетыг, кандидат 60-м еху, докториплы ыгэ-сагээмэ кьахэклигэх. Гьэшлэгюныр етланэ а зэклэ еж шлэныгэлэжыын лфэу зыпылым пышагэхэп, зэфэшхьа-фых, ау хэти луаклэрэ шыкларэ кьыди-гьотыг.

Сьда чыжэу уклон, сэри ахэм сашыш. Казбекрэ сэррэ 1975-рэ ильэсым Ады-гэ кьэралыгюо клэлэгэждэ институтыр кьызэдэтыухыг. Еж клэлэгэгаджэу кьычлагээнэжы, шлэныгэлэжыын лф-фымрэ клэлэгэждэнымрэ нахэ кьы-лэклэхьагэх. Я 80-рэ ильэсхэм титлүм шлэныгэлэжыыным тыпыхьаг, ильэс зытлү нахыбэ темышлагэу кандидат-скэхэр кьэтыушхьатыжыгэх. Етланэ

сэ мы лфым нахэ сыклэрыкли (симы-класэклэ арэп, нэмыкл кьулыкьу лфымэ сахэцагэ хуугагэ), ильэс 20 — 25-м докторскэр изгэкьуным сыпылынуу хуугэп. Шьыпкэ, ащ пае журналист ыкли шлэныгэлэжыын лфшлэныр, тхэныр зэпызгэуагэхэп, ау «игюм аргюйри мэтэджыти», сэри диссертацием кьыфзэ-гьэзэжыг.

Стхыгэ, ау Казбек фэдэу шлэныгэ-лэжэ уилэу, адыгэмэ ялуагэу, «шы фыжэ утесэу» укьызэрэхэклижыын фаер зы-шлэрэр шылэу, сьда зыгорэм иакыл сылыхьун сьли, ыдэжэ сыкьлауаг. Олахэ сэри сызшомыцакоу, тхыкли, лэжыакли сшлэу слытэщтыгэми, гьэсэпэхидэрэ ушыиэрэ езгьотылагэр маклэп. Загорэ а ригэджэрэ студентмэ афэдэу сэри кьыстепхэшыхэщтыгэ. «Арэп, мыр публицистик е журналистик пшлошлэ, утхакломэ тхэ, ау мыр шлэныгэлэжыын лф, кьыдеклоклэ-еклокыжэ илэп, щэбзэцэ тлупшыгэм фэдэу клон фае», — ылозэ сынэ кьыклаплэти, зызгэгусагэмэ зэригашлэти, етлани кьыпидзэжыштыг. Адэ зыгори угу рыхыштэп, зыгори кьыобжыбжыын, ау щэлагэр зэклэм апш. Етланэ слэгүуштыгэба сэц пае, сэц фэдэмэ апае, лфэу зыхэгэнагэр ыгэтылпыти, кьызэрэддэлажэщтыгэр.

Кьау-ожи, еж зэрилоу тшыгэ, нэцлэклэ имылэу ВАК-м ыштаг, сэри сыфэрэзэ дэдэу а лфыр зэшлэгэклыг. А уахтэр сыгу кьызыкыжыклэ сегупшысэ — сэ сычэпхыгэу сытефаг, ау адрэ купым сьд кьин апылэгүаг. Ау ахэми ишлүшлагэ ащыгупшэрэр, непэ кьыз-нэсыгэми ипчэ лухэ-лукл, кандидат-скэми, докторскэми зытгы зышлоигьохэр ренэу ыдэжэ кьаклох, тэри ахэм тахэ-гэхьохэ. Тыгымытыгэ фэдэу тэшлыш, етланэ тызэхэахьы, тызэщышш, тыгу зэхэтлагэш, гьэмэфэ стырым шьоурэ тхуэрэ зэхэбгэкьухэмэ зэрэзэхэпхы-жыын зэрэмылэкыштым фэдэу.

«Казбек мыр ышлаг, мыр ытхыг» слоу кьэсымылэжыымы, непэ интернетым уихэмэ, игэхэжэгэ шлагьохэр иольа-гэх. Хэти зыгорэ иклас, ыпшэклэ кьы-зэрэщыслюагэу, Казбек а пцэжые ешэнымрэ сурэттехынымрэ шлэныгэ-лэжэ лфым зыкли ыуж кьыригьанэхэрэр. Джыри теджэщтыгэ а сурэттехыным зыпэлным, ау а уахтэм шылагэ амал-хэмрэ джырырэ сьдыклэ зэклолэных, камерэу джы зэрэтырихырэм машинэ тлурисэ гор нэмылэмэ кьырыпщэфын плэахыш, чыжэу шытыр уапашхэ итым фэдэу кьегэлагэу.

— Сэ видеом нахы сурэтыр кьызкы-хэсхырэр ащ зы уахтэ кьыхехыш, ар егашлэм зыпкэ итэу кьеганэ, уеплы кьэс блэклигэр лупклэу гум кьегэ-кыжы. Тимафэхэр ехыжыагэхэш, табгуклэ щыхуэрэр бэрэ тлэгүрэр, ау ари еж игьогү рэкло, еж шылэныгэ шьхьаф ил, зэ ащ хэцагэу узыхуеклэ, укьыхэклижыынэу амал илэп, уеумэхы, — ело Казбек.

«Кло, сьд сурэт горэ тырехымэ, ащ фэдэ ладжи кьалэм дэс» зылони кьы-хэклин, ау Казбек кьенэкокуэнэу шылар маклэ, хэгэгу зэфэшхьафмэ кьарат-хыкыш, исурэтхэр кьагэлыгэонхэмклэ фитныгэ аритынуу кьелэлэу, лээшэу агу рехы. Ежы «хьау» арилорэр, дунэе зэхэхэахэм, кьэралыгюо пчьагэзмэ зэрэрагэблагэрэм фэдэу мы лфымкли учлэжэгу ашы.

Казбек гулытэ гьэшлэгюн ил, бзэ дэгюу луп, загорэ «тхэба, публицисти-кэми зыфэгэзэба» есэлэ, куп ыгэздэ-лонэу акыл ил, зыгорэ кьыуатэ хумэ адыгэмэ «а лым кьэбар кьыуатэ хумэ уиклако атыгүгэкли кьэпшлэнэп» зыфа-лорэм фэд. Бэмышлэу кьысфьтеуи, ыдэжэ сыригэблагэаг. Ичылэ Бжыхэахьахэм кьышхыгэу кьэбар сызхигэадэуагэр. Зэоуж лэахьанэу (1947-рэ ильэсхэр ары) хэгэгу зэтэзыгэу, заом кьы-кьызыжыгэхэ чылэхэр тхьамыклэхэу, цыфхэр гьаблэм ыгаллэхэу зыщэтым, лыхэр заом хэклодагэхэу, шьузэбэ тхьамыклэмэ кьаделэн шымылэу зыщэтым, ахэм лэпылэгүу афэхуштыгэу якьоджэ-лэу Лаикьомэ я Щэбан икьэбар ары кьысфилотагэр. Лпыр кьэрэгүлэу колхо-зым хэтыгэти, коц зычлэлэ унэм галош куу инхэр шыгэу ихьэти, кьызыкыжы-клэ а егэзыгэу унагюмэ чэзыу-чэзыу алылүхэщтыг. Хабзэм тетэу «Кьэб-лагэ, кьэблагэ» залоклэ, «Хьау, сэ сы-кьэблэгээнэу арэп, моу сицуакьэмэ зыгорэхэр адэтэкьуагэш, тэрэзэу сагьаклорэр, сыукьэбзынхэу ары», — арилоти, кьафьыригэзэкути лүкыжы-щтыг. Джауштэу бэхэр хищыжыгэх. Джары «Шу ши, псым хадз» зыкьлауа-гэр. Мыр ныбжы Казбек шыгупшэрэр, ежыми джары ишыклэ-гьэпсыклэ.

Чылэм шыгупшагэп Щэбанэ ишлүш-гэ, олэжыфэклэ, ильэс 90-м ехуу кьыгэшлагэ, фашлэжыштыр амышлэу, агьашлоу кьыхыг. Джы Казбек гукьа-оу илэр мыщ фэдиз шлүшлагэ зилэмэ бэрэ ягугу зэрэтымышлырэр ары. Цы-фыныгэм сыдигьокли осэ икьу фэпшын фае, нэмыкхэри риггэушшысэхэу. Ар зы лэныкы. Адрэбгьумклэ Казбек зы-кьегэзэш, а чылэ дэдэм (тыди мыщ фэдэхэр шыхуугэх) цыфым ишлүшлагэ тезгэкьодэжэ зышлоигьохэр кьызэ-рэдэклигэхэр, НКВД-м зэрэфэтхэгэхэр, ау заом лыгэуу цызэрехьагэм елы-тыгэу псаоу кьызэрэнэжыгэр кьы-хэгэщы. Олэагэу зэрэхуэрэр — шылэ-ныгэм зыгорэхэр ренэу цызэпыштых (мыщ итермин амбивалентность): чэщы — мафэ, фабэ — чьылэ, лэшу — дыджы, уае — ошлү, джащ фэдэу макло. Ау шлүр ем зэрэтеклон, дэгүр ыпшэу шытын зэрэфаем игупшысэ Казбек ренэу зы-дылыг.

Бэ джыри мы сишээогу кьеплолэнэу шылар, лэжэахшху, зэц илэп, унэгю дахэ ышлаг. Людэрэ ежырэр кьызэрэ-гьэцагэх. «Зыгорэ мыхуу хумэ, уна-гюо шыла зи зышамылорэ, утэубы, дэгюу хумэ тыкыпшхыгэу тшыгупшэрэр», — алош мэсэмэркьэу. Казбек иклэ-литлүи, ипшашы Адыгэ кьэралыгюо университетыр кьаухи, аспирантурэри рагэкужы, еж фэдэу кандидатыцлэхэр кьыдахыгэх. Ау анахэу зышыгушлү-кыхэрэр ахэм унагюохэр ашлэх, пхьо-рэлф-кьорэлфхэр ялэ зэрэхуугэр ары. Унэгюу пьачлэр пьтэмэ, джэныкьо ма-шлори нахыбэрэ блэщт, нэхьоимрэ насыпымрэ цызэдэклоштых.

Джауштэу джыри бэрэ клэщынэу та-фэлэа. Кьыпызгэхэохэ шлоигьор адыгэ хульфыгэм «иградацэу» иклэу ары. Ильэс 75-м щегэжыагэу хуль-фыгэр нахыбэрэ ихьаклэщ есыми, загорэ лэпкэ ыкли чылэ лфымэ ахэ-цагэу мэхуу тлугэу. Ильэс 85-м нэс джауштэу макло, етланэ «Икьун, джы ушыы нахыбэрэ сшын, тауж кьыкы-рэмэ акыл зыхахын зэхэжыгэх» елош, ихьаклэщ нахэ зырегэпытыхэ. Шьольэгүу, Казбек джыри ильэсипш ил иуанэ идэлкэ риггэклүжынуу, иунэ игупсэфыхьажынуу. Арыш, бэ джыри ыпэ илыр, тызэрэщыгугьырэр, Тхьэ-шхом игурышз-гупшысэхэр кьыдигэху-ныш, ылотэжынуу ары, тэри тьдэупэб-жэжыын.

КЬУЕКЬО Асфар.

ЗэхъокIыныгъэу фэхъугъэхэр

УФ-м и Президентэу Владимир Путиныр хэбзэлахьэмкIэ политикэм илъэныкъо шхьалэхэм афэгъэхьыгъэ хэбзэгъуцугъэм клэтхагъ.

Сабый зэрыс унагъохэр, бизнесыр, нэмыкIхэр ащ кыхеубытэх. Гушылэм пае, къэралыгъо ыки муниципальнэ организациехэм медицинэ IэпыIэгъу псынIкIэм иавтомашинэ бэджэндэу заштэклэ, шлушлэ IэпыIэгъум пылъ фондхэм клэлэцIыкIухэр зыщырагъаджэхэрэ учреждениехэм мылкъу горэклэ заделэхэклэ хэбзэлахь амытынэу ащ кыдыхэлъытагъ.

Джащ фэдэу КъокIыплэ Чыжым, Къырым ыки Севастополь яэропортхэм къарыбыкIыкIхэрэм НДС зэрамытырэр 2028-рэ илъэсым ищылэ мазэм и 1-м нэс лыгъэкIотэгъэнэу законым кышело.

Хэбзэлахьэм ятын нахь кызырыкIо кээзышырэ системэу страхованиемкIэ взносахэрэ

отчетхэмрэ кыыздэмылтытагъэхэр (автоупраценка) зыгъэфедэрэ унэе предпринимательхэмрэ компаниехэмрэ лыкIохэр агъэфедэзэ Iоф ашIэн альэкIы-нэу хэбзэгъуцугъэм фитыныгъэ къаритыгъ. Гушылэм пае, «маркетплейс» зыфалорэ интернет чаплэхэм япродукције е ятовар ащыIуагъэкIын альэкIышт.

Джы сабыибэ зилэ унагъохэм афэгъэхьыгъэ къэбарыр хэбзэлахьэмкIэ Федеральнэ къулыкъум фэкIошт. Ащ ишлуагъэкIэ унагъохэм мылкъум пае хэбзэлахьэмкIэ фэгъэкIотэнэу ялэхэр агъэфедэнхэу лъэу тхылъ атыжын ищыкIэгъэштэп.

Физическэ лицэхэм мылкъум пае атырэ хэбзэлахьэм якIэ-лпытIыкIыжынкIи шапхэхэм зэхъокIыныгъэхэр афэхъугъэх. Транспортим, чыгум, нэмыкI мылкъум апае хэбзэлахьхэр мыщ кыхеубытэх. 2025-рэ илъэсэу къаIорэм шыублагъэу ащ фэдэ клэпытыкIыжын зыщыкIагъэхэм лъэу тхылъэу атыштыр зы шьуашэм итэу гъэпсыгъэшт. Ар «унэе кабинетыр», МФЦ-р е хэбзэлахьхэмкIэ Федеральнэ къулыкъум интернет нэIубгъо кыызфагъэфедэзэ атын альэкIышт.

Росреестрэм къеты

Зы псэупIэ нахьыбэ зимыIэм Iахыштэп

Щыфым банкхэм, нэмыкIэу чIыфэ зытырэ организациехэм ахышэ къалихыгъэу, ар ымытыжышгъурэмэ, «истыхьагъэу» ыгъэпсын фит.

Ащ шапхэу пылхэр зыщытхыгъэ хэбзэгъуцугъэм гъэтэрэ-зыжынэу фашыгъэхэм Юныгъо мазэу тызхэтым и 8-м IуачIэ ялэ хушт.

«Банкротствэ» зыфалорэ зыгъэпсырэм ипотекар кыызфигъэфеди унэ кышэфыгъэу, ащ нэмыкI псэупIэ имылэмэ, ар Iамыхыным гъэтэрэзыжынхэр фэгъэхьыгъэх. Нахьыпэклэ «истыхьагъэм» мылкъоу Iахы-рэм банкым чIыфэу къыритыгъэмкIэ ышэфыгъэ унэри ащы-щыгъ.

Апэрэ гъэтэрэзыжыным кыызэрэщилорэмкIэ, ипотекарэмкIэ чIыфэ зытелъым ар фэзытыжын кыгъотын фит. Банкротствэм кыдыхэлъытагъэу иахышэу аубытырэм ар хэхьаштэп, ау процентхэр зытемыхьорэ займ къыратыгъэу алъытэшт. Ащ тэтэу ипотекау ыгъэпсыгъэмкIэ чIыфэу телъыр зипщыныжкIэ, унэри Iахыштхэм ахагъэкIышт.

ЧIыфэр зыпщыныжыгъэм

кызыщилорэ пIалъэм ахышэритыжын фаеу хэбзэгъуцугъэм итхагъ, ау чIыфыр «истыхьагъэу» банкым зылъытагъэм ыуж илъэсищ темышIэу ар Iыхьын фитэп.

ЯтIонэрэ гъэтэрэзыжыным ипотекарэмкIэ чIыфэ зытелъым ар кээзытыгъэ банкым нэмыкI зээгъыныгъэ дишын ылъэкIы-нэу кышело. Джащ фэдэу икIэ-рыкIэу кыфалытэгъынэу (реестрацизация) ыгъэпсын фит. Мы тхылъхэм Арбитражнэ хьыкумыр ахэплъэнышъ, ыштэнхэ фае.

Хэутыным фэзыгъэхьа-зырыгъэр ХЪУТ Нэфсэт.

Нысхъапэхэр адыгабзэкIэ къэгущыIэштых

Адыгеим и Къэралыгъо филармоние и Нысхъапэ театрэу «Дышъэ къошын» зыфилорэм илофшлэгъу лъэхъаныкIэ кызэлуехы. Театрализованнэ къэгъэлъэгъоныкIэу «Сыбзэ — ситам» зыфилорэр Юныгъом и 22-м клэлэцIыкIухэм шлухьафтын шыпкэ афэхъушт.

Нысхъапэ театрэм уахътэм зыдыригъаштэзэ, шапхэхэмрэ амалхэмрэ ыгъэфедэзэ лъэбэ-къукIэхэр ешых. «Сыбзэ — ситам» зыфилорэ къэгъэлъэгъо-ныкIэм нысхъапэхэр адыга-бзэкIэ кышэгущыIэх. Нысхъа-пэу «Къух» адыгэ ордэжыгъэу шьошакIэм илъым дежыу. КъекIолIэгъэ сабыххэм ордэу «Синан» кызэдалошт. Гъэшлэгъон дэдэр псэушхъэ Iэли, нысхъапэ цыкIуи адыгабзэкIэ кызырэгущыIэхэрэр ары.

— «Сыбзэ — ситам» зыфилорэ къэгъэлъэгъоным сценэм тет артистхэмрэ клэлэцIыкIоу еплъыхэрэмрэ зэрэпых, нахь зэлэблагъэ ешых, яшлэныгъэхэм ахэгъахъо, лъэпкъым игу-шхьэлэжыгъэ бай анаI нахь тырарегъадзэ, ныдэлъфыбзэм иIэшлугъэ альегъэлэсы. Анахъэу хэзгъэунафыкIы сшIоигъор пшы-сэм еплъынэу къэкIошт клэлэ-цIыкIухэр къэгъэлъэгъоным зэрэхэлэжэштхэр ары. Еплъы-хэрэр ары герой шхьалэхэр. Ахэм тадэджэгущэ, адыгабзэкIэ къэдгъэгущыIэштых, пшысэм хэтэштых, — ело Нысхъапэ театрэм ипашэу Джолэ Ларисэ.

Нысхъапэ театрэм ихудоже-ственнэ пащэу, АР-м инароднэ артистэу Сихъу Станислав кы-зэрилуагъэмкIэ, клэлэцIыкIухэм апае зэхашэрэ къэгъэлъэгъон-хэу адыгабзэкIэ кылотыкIыгъэ-хэр нахьыбэ шыгъэным «Дышъэ къошын» пыллышт, тапэклэ проектIкIэхэр зэхышэштых.

— Нысхъапэ театрэу «Дышъэ къошын» зыфилорэм икыгъэ-

Нысхъапэ театрэм ихъарынаш

лъэгъоныкIэу М. Лермонтовым ироманэу «Герой нашего времени» зыфилорэм кыхъахыгъэ пычыгъоу «Бэла» чъэпыогъум и 8-м шыIэшт. Урысые политическэ партией «Единэ Рос-сиер» клэщакIо зыфэхъугъэ федеральнэ проектэу «Культура малой Родины» зыфилорэм кыдыхэлъытэгъэ лъэныкъоу «Театрэхэр — клэлэцIыкIухэм апай» зыцIэм елхыгъэу мыр агъэуцу, — кыIуагъ Джолэ Ларисэ.

Мыщ фэгъэзагъэр режис-серэу Нэгъой Зуриет ары. Клэ-лэцIыкIухэм ныбджэгъуныгъэу зэдашыгъэр агъэпытэзэ яму-

радхэм афэкIох, пэрыохъухэр кызыэранэкIых.

— Гукъау нахь мышIэми тисабыйхэм адыгабзэр икъоу ашIэрэп. Арышъ, мыщ фэдэ шыкIэкIэ ныдэлъфыбзэм изэ-гъэшлэн кыфэтэцэнхэр зы хэ-кIыплэу тэлъытэ. КлэлэцIыкIу театрэм иактерхэр джэгуным лъэшэу фэлэзэх. Культурэ ин зэрахэлъыр къахэщэу артистхэм сценэм зыкышэагъэлагъо, спектаклым еплъынэу къэкIуа-гъэхэм альэлэсых. Къэгъэлъэ-гъоным цыфхэм агу рыхьынэу тышэгугъы, — ело Нэгъой Зурет.

ЛЪЭПШЫКЪО Фатим.

Уцыжъхэр шъумыгъэстых!

Урысыем ошлэ-дэмышлэ IофхэмкIэ и Министерствэ Адыгэ Респуб-ликэмкIэ и Гъэлорышлэплэ шхьалэ шьолъырым исхэм агу кыегъэкIы-жы машIом зыкымыштэнымкIэ шэпхэ гъэнэфагъэхэм республи-кэм зэраштыхьагъэхэр.

Непэклэ машIохэр ашыхэ, хэкIхэр, уц гъугъэхэр, пыдза-фэхэр агъэстыхэ хуштэп.

Мафэ къэс республикэм ис-хэм пэшлорыгъэш Iофхьа-бзэхэр адызэрэхьэх. МашIом зыкымыштэнымкIэ шапхэу зэрыгъозэн фаехэм афэгъэ-хыгъэу нэбгырэ 900-м ехъ-мэ адэгущылагъэх, социальнэу мыухъумэгъэ унагъохэр зы-щыпсэурэ чIыплэхэр ауплъэкIу-гъэх.

МашIом зыкымыштэным гъунэ пызыфырэ къэралыгъо

къулыкъум инспекторхэр чIыгу Iахьхэр зиехэм къаджэх:

— ячъыгъатэхэми, яунэхэм къапэлъулэ чIыплэхэми хэкIхэмрэ уц гъугъэхэмрэ ащаугъоинхэу;

— ячIыгу Iахьхэм машIо ащамышлынэу, хэкIхэр, уцхэр, нэмыкI пыдзафэхэр ащамыгъэ-стынхэу;

— псыр зэрыт шьондырхэр е машIор зэрагъэкIосэжырэ пкыыгъохэр ялэнхэу;

— клэлэцIыкIухэр язакъоу кыамыгъэнэнхэу;

— сырнычхэмрэ машIо кы-

зыпыкIын ылъэкIышт нэмыкI пкыыгъохэмрэ клэлэцIыкIухэр зынэсынхэ амылъэкIышт чIы-плэхэм ащэгъэтильынхэу.

Зыгорэклэ машIом зыкы-штагъэу зальэгъукIэ телефон-хэу «101-мкIэ» е «112-мкIэ» псынIкIэу афытеонхэ фае.

ХЪАГЪУНДЭКЪО Мэдин.

Урысыем и МЧС Адыгэ РеспубликэмкIэ и Гъэлорышлэплэ шхьалэ епхыгъэ мэшлогъэкIосэ къулыкъум икыэрэгъулэ куп ипаш.

Футбол

«Мыекъуапэ» апэ ишъыгъ

ФутболымкIэ Адыгэ Республикэм ипервенствэ апэрэ чыплэр щызылыгъыр командэу «Мыекъуапэ».

Къылэдэсхэр блэкIыгъэ зэнэкъокъум ичемпионьыкIи зэлыпытэу ятIонэрэ теклоныгъэр къыдахыным пэблагъэх.

Мы мафэхэм «Мыекъуапэр» ТэхьутэмькIое районым икомандэ Iукагъ ыкIи 7:1-у теклоныгъэр къыдыхыгъ. Къэлапчъэм Iогоуи-

блыр дэзыдзагъэхэр футболист зэфэшъафых. Ау республикэм икъэлэ шъхалэ иллыкIохэм ешIэгъу къинхэр джыри къапыщылъых, ахэр «Кошхьаблэм» ыкIи «Кавказым» дешIэцтых.

Къэлапчъэм Iагуаор анахьыбэу дэзыдзагъэхэм язэнэкъокъуи

гэшIэгъонэу макIо. Джырэ уахътэм футболисти 5 анахъэу къахэщых. Ау апэрэ чыплэм щытыр командэу «Кошхьаблэм» хэт Шэуджэн Ислам. Ащ гъогогъу 11-рэ къэлапчъэм Iагуаор дидзагъ, адрэхэр ащ ыуж тIэкIу къенэх.

Командэхэр зыдэщыт чыплэхэр ыкIи очко пчъагъэу рагъэкъугъэр:

1. «Мыекъуапэ» — 27.
2. «Кошхьабл» — 25.
3. «Кавказ» — 25.

4. «ТэхьутэмькIое район» — 24.

5. «Урожай» — 10.
6. «Чэчэнай» — 7.
7. «Адыгэкъал» — 2.
8. «Джаджэ» — 2.

Я 12-рэ турым къыдыхэлъытэгъэ ешIэгъоу щыIэщитхэр:

«ТэхьутэмькIое район» — «Кошхьабл», «Адыгэкъал» — «Урожай» (Ионыгъом и 7-м), «Мыекъуапэ» — «Кавказ» ыкIи «Чэчэнай» — «Джаджэ» (Ионыгъом и 8-м).

Теннис цыкIур

Ессентуки щызэрэугъоигъэх

Теннис цыкIумкIэ зэнэкъокъоу «Шаг в будущее — СКФО» зыфилорэм Адыгэ Республикэм иллыкIохэр хэлажъэх.

Мыщ зыщызыушэтыр Темыр-Кавказ федеральнэ шьолъырым щыпсэурэ пшъашъэхэр ыкIи кIалэхэр къалэу Ессентуки щызэрэугъоигъэх. Ахэм аныбжъ ильэс 16-м шло-кIырэп. Зэнэкъокъум кIэ-щакIо фэхъугъ Свердловскэ хэкум ит къалэу Верхняя Пышма теннис цыкIумкIэ иклубэу «УГМК» зыфилорэр.

Iофтхьабзэм хэлажъэх Къэбэртэе-Бэлькъарым, Темыр Осетием — Аланием, Дагъыстан, Краснодар ыкIи Ставропольскэ

крайхэм яспортсменхэр. Командэ пэпчъ пшъэшъиплIырэ кIэлиплIырэ хэт.

БлэкIыгъэ турнирым теклоныгъэр къыщыдэзыхыгъэр Ставропольскэ краир ары, мыщ ипшъашъэхэр ыкIи икIалэхэр зэкIэми анахъ лъэшыгъэх. Адыгеим иллыкIохэм ятфэнэрэ чыплэр къахыгъагъ.

Команднэ ыкIи унэе зэнэкъокъухэм ахэлэжъэцт тиспортсменхэм якъэгъэлъэгъонхэр нахьышIу ашIынхэм фэхъазырых, ахэм гъэхъэгъэшIухэр ашIынхэу афэтэлэ.

Къатхэхэрэм яшIолIрэ редакцием иеплъыкIэхэмрэ зэтемыфэнхэ альэкIышт.

НакIубгъор зыгъэхъазырыгъэр БЗЭШIУ Асхъад.

Зэхъышагъэр ыкIи къыдэзыгъэкIырэр:
АР-м лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
385000
къ. Мыекъуапэ,
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщылэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79

Редакцием авторхэм къаIихырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахъ цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIэгъэкIожыхь.
E-mail: adygoice@mail.ru

Зышаушыхъатыгъэр:
УФ-м хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэIоры-шIапI, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
АО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр
4523
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 1518

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр
18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэу уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор шъхалэм ипшъэрылхэр зыгъэцакIэрэр
Тэу З. Дз.

ПшъэдэжIыжь зыхьырэ секретарыр
Тхьаркъоხო А. Н.